

A NÉP SZELLEMI VEZETÉSÉNEK KÉRDÉSÉHEZ.

Örömmel olvastam a Keresztény Magvető egyik előbbi számában, hogy az U. I. T. pályatétellei között a nép szellemi vezetésének kérdése is szerepel. Igen helyesnek és aktualisnak tartom magam részéről is a tétel kitűzését mostan, mert így többen is fognak behatóan foglalkozni ezzel a rendkívül fontos és a jövőre kiható kérdéssel.

A világháború, a forradalom, meg az utánuk következő állapot a nép egyes rétegeiben domináló typossá fejlesztette az önállószkodó, szerénytelen, úr — és törvény — meg a rendgyűlölők csoportját, mely nemcsak papját, templomát és amit régen tiszteltek, most „feltett kalappal” szemléli, de anyagi előnyökért, hiusága kielégítéséért képes lenne megtagadni nemzetét, hitét, Istenét. Ebből kifolyólag könnyen örvény mellé kerülünk, mely elnyeléssel fenyeget, ha gyengék leszünk. Érdeünk tehát, alaposabban megismerkedni a körülményekkel, hogy segíteni tudjunk magunkon. Mérlegenil kell tudnunk az örvény veszedelmeit és saját erőnket, meg gyengeségünket azokkal szemben a majdan bekövetkező végzeteljes helyzetben.

Az első lépés lenne: tanulmányozni a nép individuumai lelkületét és a nép tömeg pszichéjét külön-külön. Ezt azok tehetik, kiknek alkalmuk, idejük és tehetségük van erre. Munkásságuk eredménye kell hogy legyen: az értékes képességek kimutatása, megismerése, melyeknek tovább fejlesztése kívánatos, továbbá a hátrányos tulajdonságok visszaszorítása.

Az úgynevezett „nép”, melyről olyan sokat szeretnek beszélni a „népakarat”-ra hivatkozva épen azok, kik legkevésbé érintkeztek a néppel, de azt a legkevésbé ismerhetik, — tanulmány szempontjából igen érdekes thema, akár a mai, akár a háború előtti időkre gondolunk. De most már nemcsak érdekes ez, de kötelességévé vált szellemi munkásainknak, kiket illet, tanulmányozni a népet és módokat kitalálni annak irányítására, vezetésére és állandó vezethetőségére. — Bár a történelem csinálásában óriási passivitást mutat legtöbbször, a nép a háborúban épen lehet ágyutöltelék, mint öntudatos harcosok sokasága és békében épen a kultúra akadályja, mint oszlopa. Ez a vezetőktől függ. Mindenesetre az adott körülmények sokat nyomnak a latban.

A nép szellemi vezetését, — a normalisnak mondható időkben más eszközzel lehet kézben tartani, mint rendkívüli, vagy kivételes korban. — Utóbbiakban ugyanis a jelszavak,

eszmeáramlatok nagyobb hatást gyakorolnak: a tömegek könnyebben gyűjthetők ezek zászlói alá. Egyesek vagy kisebb csoportok igen könnyen vezető szerepet vívhatnak ki maguknak. A nagy tömeg ezek után indul, akaratától megfosztva, bár olykor erkölcsi meg anyagi vesztesége nyilvánvalóvá válik. Elvakul, nem látja az örvényeket, mik között végig ráncigálják, mint bábót, csak a távolból mutatkozó, de közelinek, hamar elérhetőnek suggeráll, sokszor csalóka célt látja. Meg-ejti annak bűvölete és keresztül gázol, tönkre tesz sok fáradással emelt a közjót szolgáló intézményeket.

Minthogy a nép nincsen szervezetbe tömörülve, a vezetők nálunk kisebb körlelekben, helységek szerint, a legintelligensebb elem közül, a vezetésre disponált egyének lehetnek. Bizonyos irányba vezethetik olyanok is, akik nincsenek állandó, vagy mondjuk interzivebb contactusban velük és javukat is szolgálják. Így gazdasági ügyekben a tanácsadói bizottságok. Egészségügyben az orvosok. Itt mindjárt megjegyezhetjük, hogy sajnos nálunk a nép gyermekei, az emberi egészségügyre kisebb súlyt helyeznek, mint az állat egészségügyre. Tehát az emberi egészség, az emberi élet, a gyémek- és felnöit-halandóság kérdése háttérbe szorul. Ez pedig faji és nemzeti szempontból igen nagy veszedelmet rejt magában.

A népet azok vezethetik, akik imponálni tudnak annak. Egyéniségek, kik valami kiváló tulajdonságuknál fogva mély benyomást gyakorolhatnak az egyszerű lelkületekre. A jelenlegi időkben azoknak sikerülne leginkább eredményesen munkálkodni, kik a jelen nyomasztó tényezőit leginkább képesek elviselhetővé tenni számukra. Az erkölcsi meg anyagi károk elkerülése mellett az öntudatra ébredés, a helyzet helyes felismerése és cél utáni törekvés, tervszerű munkálkodás azok a problémák, miket meg kell oldani a vezetésre hivatottaknak.

A mi népünknel a műveltség alacsony foka miatt nem látjuk az öntudatosságot és önérzetet kifejezettebben. Az önbizalom is hiányos benne. Várja a bekövetkezendőket és idegen irányításokra könnyen hajlik. Célt nem tűz ki mi maga elé. A meglevő kulturális intézmények fejlesztésének kérdése legtöbbször hidegen hagyja. Igényei a külsőségekben aránylag nagyok, így ruházkodás, mulatozás, versengés élénken foglalkoztatja őket. Ha hiuságát sérti, elismeréssel ritkán adózik. Igen hajlamos a pártoskodásra és ez a szervezetbe tömörülést, a szervezeti fejelemet nehezen befogadhatóvá teszik számukra, ha már egyszer túl van az akaratától megfosztott tömegi állapoton.

De, amint éppen nagy hibái vannak, igen kiváló eredményekkel is rendelkezik népünk. Mert határozottan élénk felfogású, értelmes, a kultúra iránt elég fogékony, helyes ítéllettel bír és buzdítás mellett vezethetőnek is bizonyul.

Hogy jobban behatolhassunk primitív psychejébe, képzeljük bele magunkat a harisnyás ember milieujébe. Kis ház a hajléka. Kenyerét fáradságos fizikai munkáival keresi. Szükségleteit, ruházatát jóformán leginkább házilag állítja elő. A mindennapi élet gondjai annyira igénybe veszik, hogy a

nagyvilágban történők alig érdeklik az őt közvetlenül érintő eseményeken kívül. Néplapok útján tanul valamit a múlt és jelen változásairól — persze ezek befolyása alá is kerül, mert más oldalról nem jut felvilágosításokhoz. Anyagi ereje az utazást, az intenzivebb önművelést nem engedi meg. Így szűkebb hazáján kívül nem rendelkezhetik ismeretekkel. Ez bizonyos mértékben annyira önzővé teszi, hogy a magasabb célok tisztelete nem fejlődhetik ki benne. Saját anyagi gondjaival törődik csupán és az életnek a napról-napra, évről-évre való leörlését gyakorolja. Kielégíti az, ha apáinak nyomdokain haladva, megtartja az öröklött vagyont. Ha ki néz kis kertjében, a vetemények mellett a virággyásokra, az ablakban a muskátlira, azok fejetlen művészi igényeit teljesen kielégítik. Szorakozásra a meglévő alkalmatosságokat használja ki. Persze így leggyakrabban a korcsma felé viszi útja.

Ha az egyesek, ilyenek a belőlük alkotott rétegek, tömegek azoknak gyengeségeit ill. erényeit csirájukban hordozzák, a tömeg megmozdulásakor ezek vezetnek aztán bomlásra vagy pedig támadások esetén ellenálló erős falak alkotására.

Az emberi psyche nem hasonlítható bármilyen alakot felvevő anyaghoz, mely nyomás-gyúrás által változik. Inkább ismeretlen kötömbhöz, melyet akkor alakíthat a művész, ha előbb a kő hasadási irányát kitanulmányozta. Ekkor tudja meg, hogy a már lehasított részeket többé pótolni nem lehet, ha azt esetleg könnyelműen elvesztegette. Tehát az alapkaraktér kell megismerni és akkor a munka könnyebb lesz.

Óvatosan kell hozzáfogni a tanulmányozáshoz és még óvatosabban az irányításhoz.

Elmélkedések helyett azonban konkrét példákat hozok fel inkább a továbbiakban. Ezek elég világosságot vetnek arra, hogy befolyásolható a mi népünk.

A g... v... iak ép úgy, mint más székely községek lakói, nem menesek a babonáktól. Igen szeretik a hókusz-pókusz és a személyvesztők eléggé tudják őket befolyásolni. Többek közt betegség, időjárás javulása, elveszett holmik megkerülése, vagy boszút állani az eltulajdonítón imádság által, elég gyakori hiedelem. G. J. földbirtokos kérdezte több ízben cselédeit, hogy miért mennek a g. k. papokhoz ügyekben? A rendes felelet, hogy „mert instálom imádsággal lehet rontani embert, állatot, az imádsággal lehet ördögöt űzni és az a pap jobban imádkozik, mint a mi papunk — közelebb van az Istenhez, jobban meghallgatja azt, mint a mi papunkat“.

Milyen óriási erő van annak a kezében, aki saját céljaira akarja kihasználni az embereket, ha imádsággal és főképen hókusz-pókusszal vállalkozik is erre. Jól jegyezzük meg, nemcsak egyesek, de családok és községek hódíthatók meg vagy veszthetők el a rendszeres munkálkodás vagy rendszeres neglignencia révén. Könnyen „elnémulnak a harangok“.

Az anyagi roppant fontos népünknel. Így tehát, ha könnyebbítést okoz anyagi gondokban, bármi nagy hatással lehet rá. Egyháziadó szükségletlensége, áldozatkészség alóli felmentés sokat vitt át a „hivók“ táborába.

Hogy az anyagi haszon mennyire befolyásolja a népet, magamnak is volt alkalmam tapasztalatokat gyűjteni.

Mint a dicsőszenitmártoni családi ápolás vezetője sok száz elmebeteg elhelyezéséről kellett gondoskodnom évente. Dicsőszenitmárton és környező községekben lakó több száz család már 17-ik éve magához vesz olyan elmebeteget, aki elég nyugodt, háznál eltartható, aki még foglalkozik mezei vagy kézimunkával esetleg iparral. A kórház a családnak ápolási díjat fizet, melynek ellenében a beteg férfi vagy nő részére lakást, teljes ellátást és ápolást, meg felügyeletet kíván. A család ápolási díjat kap és ingyen munkaereje van még ezen felül.

Mivel tőlem függött, hogy kinek adjak és honnan vonjam be a beteget, ezt a függő helyzetet kiaknáztam a nép javára ill. a családok javára is. Azt mondtam, adok beteget, ha szalmafedél helyett cserépfedelet tesz házára, ha ablakait nagyobbítja, szimpla ablak helyett duplát tétele, ha deszkapadlóval látja el a beegszobát, ha állandó kályhát szerez be stb. meghatározott időn belül.

Meg is látszott már messziről, melyik a betegtartó család háza. Friss cserépfedelet, magas kapuajtót, amibe nem üti bele a fejét még a középtermetű ember is, látott a közeledő idegen. Ha betért az udvarra, ott tisztaságot és a kútat nem a trágyadomb mellett találta. Sok helyen a lakóházhoz újabb szoba építve. A betegszobában cserépkályhacső (síp) van, a beteg, ha véletlenül rá is zuhanna arra, nem égeti el magát, mint a vaskemencénél. Tűzolni csak a konyha felől lehet, ottan van a főzés-sütési berendezés, melyből a falon keresztül csövön jön a meleg levegő a betegszoba kályhacsöveibe. A butorok kényelmessége, a szini hatás (kályhacső, butorok, szőnyeg, takarók stb.) mind feltűnhetett a szemlélőnek. Az izléstelen meg a fekete lehangelő helyett a derűt látta. Ha beszédbe ereszkedett a háziakkal, azoknak modorán csiszoltságot, lelkületükön finomságot vehetett észre.

Minthogy erkölcsi bizonyítványt kellett a betegkérőnek benyújtani mielőtt beteget kapott volna, már hiúságból is sokan igyekeztek erkölcsösségükről hivatalos elismerést beszerezni.

Sokan politikai jogaik gyakorlása iránt is tanácsot kértek tőlem annak idején.

Úgy gondolom, lelkészeinkre és tanítóinkra hárul a nagy és nehéz, gyakran hálátlan szerep: a nép szellemi vezetése. Ők, áthatva vallásos hittől és fajszeretettől, bizonyára igen szép munkát fognak végezni ez irányban.

Részemről elsősorban az ő, másodsorban az U. I. T. vándorgyűlési tevékenységétől hiszem a nép unitárius rétegeinek helyes irányítása, az összetartás és összműködés kérdéseit megoldhatónak.

Dr. Zs.

IMA.

Elmondott az „Unitárius Irodalmi Társaság“-nak 1922. július 2-án Nagyajtán tartott vándorgyűlésén.

Jó Istenünk, szerető Atyánk! Lelkünk az élet bízó reményében emelkedik hozzád, hogy nyugalmat és békességet találjon gondviselő erődben s megvigasztalódjék a te tanácsodban, melyet semmi meg nem homályosíthat. Az élet tökéletességének ismerünk tégedet, aki felé irányul minden vágy, minden óhajtás, mely beteljesedésre vár: s oh, mennyi vágy hull le szárnyaszegetten, mennyi nemes óhajtás fullad a sikertelen törekvés hullámaiba az emberi gyarlóság gátjain! Az örök bölcsesség kútforrása van tenálad, melyből megelégtethetjük szomjuságunkat, hogy erősebbek legyünk terheink hordozására; s óh, mily sokszor állunk tanácstalanságban a tudatlanság előtt, mely be nem fogadja a te dicsőségedet! Bizalom lakozik a te szeretetedben, mely akaratod munkásaiul állított minket e földi létbe, hogy e hivatásunkkal betöltenők azt; óh, hányszor kell látnunk fölgerjedni a bizalmatlan gyűlöletet, mely a szent elhivatás gyakorlása helyett „boszuságot szól nagy kevélységgel!“

Érezzük, hogy hozzánk való bizalmad fölemeli meglankadó lelkünket, s az élet hiúságainak keresése helyett egy örök célra mutat, melyet tebenned megtalálva, szentségedben tisztelhetünk és megközelíthetünk, Érezzük, hogy a te kész bölcsességed az egyetlen út, mely tévedésekbe sohasem viszen, s ha annak lelkünkbe adott szikráját megőrizzük, „gazdagság és bőség léssen a mi tárházunkban“. A te tökéletességednek nincs korlátja, mely utaid és példád követésében bizalmatlannokká tehetne minket, mert „csudálatos dolgaid emlékezetet szereznek“ élők és holtak, kicsinyek és nagyok, hatalmasak és üldözöttek előtt. Mint az életnek világossága állasz a sötétben járók útjain; erős ítéletednek szavát hallatod a kicsinyes civódásokban, hogy „ne legyünk balgatagok a te szined előtt;“ fölemeled a gyengét, az erőtelent, a féltőt, s forgatván a te